

ДИСКРИМИНАТОРНИ ГОВОР МРЖЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ У СРБИЈИ

Godišnji izveštaj za 2024. godinu
LIFE Project

Октобар, 2024.

Дискриминаторни говор мржње на интернету у Србији

Издавач Клуб за оснаживање младих 018 (КОМ 018)

Циљ пројекта „Безбедан живот у дигиталном свету“ (LIFE), који је предложио овај конзорцијум, јесте да повећа отпорност младе генерације на суочавање са ризицима дигитализације и њеним утицајем на њихов свакодневни живот кроз оснаживање омладинских организација да се укључе у политички дијалог и користе неформално учење у свом раду са младима.

Co-funded by
the European Union

“Финансирано од стране Европске уније. Изражени ставови и мишљења су, међутим, искључиво ставови и мишљења аутора/аутора и не одражавају нужно ставове Европске уније или Извршне агенције за образовање и културу (ЕАСЕА). Ни Европска унија ни ЕАСЕА не могу бити одговорне за њих.”

Садржај:

1. Резиме
2. Увод
3. Подаци и анализа
4. Утицај и исходи:

САЖЕТАК

Пројекат LIFE - Безбедан живот у дигиталном свету направио је значајан напредак у решавању свеprisутног проблема говора мржње међу младима у Србији. Овај извештај представља свеобухватан преглед налаза из анкета, фокус група и квалитативних студија случаја прикупљених током пројекта. Примарни циљ је био да се повећа свест, отпорност и медијска писменост међу младима, уз неговање културе поштовања и разумевања у дигиталним просторима.

Преглед:

Главни налази извештаја указују на то да је говор мржње распрострањен проблем са којим се сусреће већина младих људи на платформама друштвених медија, посебно на Инстаграму и ТикТоку. Приближно 80% испитаника је изјавило да користи друштвене медије више пута дневно, а многи свакодневно доживљавају погрдне коментаре на основу пола, етничке припадности и изгледа. Емоционалне последице ових искустава су биле дубоке, а учесници су изражавали осећања беса, беспомоћности и фрустрације.

Упркос препознавању говора мржње као значајног проблема, ефикасност механизма пријављивања на друштвеним медијима остаје неадекватна. Око 70% испитаника сматра да њихове пријаве нису адресиране, што истиче критичан јаз у одговорности за понашање на мрежи. Штавише, квалитативни увиди из фокус група открили су забрињавајући недостатак медијске писмености међу младима и просветним радницима, наглашавајући потребу за циљаним образовним иницијативама.

Пројекат је постигао значајне успехе у подизању свести и неговању дијалога о овим питањима. Образовне радионице су оснажиле младе учеснике да препознају и активно се боре против говора мржње. Заједнички напори са националним институцијама за људска права (НИЛП) и локалним заинтересованим странама поставили су темеље за будуће заступање и развој политика.

Кључни нагласци:

Распрострањеност говора мржње: Анкета је показала да се 80% испитаника редовно сусреће са говором мржње на платформама друштвених медија, првенствено усмереним на жене и маргинализоване групе.

Неефикасни механизми пријављивања: Приближно 70% учесника је изјавило да су њихове жалбе на говор мржње често игнорисане или неадекватно обрађене од стране платформи друштвених медија.

Недостаци медијске писмености: Дискусије у фокус групама указале су на значајан јаз у медијској писмености и међу младима и међу едукаторима, при чему многи нису у стању да разликују веродостојне изворе од дезинформација.

Оснаживање кроз образовање: Учесници су изразили повећано самопоуздање у решавању проблема говора мржње након учешћа у едукативним радионицама које је организовао пројекат.

Сарадња са заинтересованим странама: Пројекат је успешно ангажовао едукаторе, медијске стручњаке и националне институције за људска права како би неговали заједнички приступ борби против говора мржње.

Препоруке за будуће деловање:

- Проширити образовне иницијативе усмерене на медијску писменост и дигитално грађанство.
- Ојачати партнерства са националним институцијама за људска права како би се залагали за робусније правне оквире против говора мржње на интернету.
- Развити свеобухватне алате за извештавање ради лакшег пријављивања инцидената говора мржње.
- Подстаћи дијалоге у заједници како би се заједнички решила искуства са говором мржње.
- Промовисати позитивне онлајн кампање које се супротстављају наративима говора мржње.

Увод

Позадина пројекта

Пројекат LIFE - Безбедан живот у дигиталном свету је двогодишња иницијатива за изградњу капацитета коју финансира Европска унија у оквиру програма Еразмус+. Укључује сарадњу пет партнерских организација из Србије, Бугарске, Италије, Туниса и Албаније. Примарни циљ пројекта LIFE јесте побољшање отпорности млађе генерације на ризике повезане са дигитализацијом, посебно у вези са говором мржње и онлајн узнемиравањем. Оснаживањем омладинских организација да се укључе у дијалог о политикама и користе методе неформалног учења, пројекат има за циљ да опреми младе људе алатима потребним за сналажење и решавање изазова које представљају дигиталне платформе.

Овај пројекат је значајан јер се бави горућим проблемом са којим се млади данас суочавају: свеprisутном природом говора мржње у онлајн окружењима. Како се млади људи све више ослањају на друштвене медије за комуникацију и информације, разумевање и борба против говора мржње постали су неопходни за њихово ментално благостање и друштвену кохезију. Пројекат LIFE настоји не само да подигне свест, већ и да негује подстицајно окружење у којем се млади појединци могу слободно изражавати, а да буду заштићени од штетног садржаја.

Сврха извештаја

Сврха овог годишњег извештаја је да пружи свеобухватан преглед налаза из различитих активности спроведених у оквиру пројекта LIFE, са посебним фокусом на резултате анкете о говору мржње међу младима. Овај извештај има за циљ да пренесе кључне увиде у распрострањеност, облике и утицаје говора мржње са којим се млади сусрећу на платформама друштвених медија. Поред тога, настоји да истакне ефикасност тренутних механизма пријављивања и идентификује области за побољшање.

Документовањем ових налаза, извештај има за циљ да информише заинтересоване стране - укључујући креаторе политике, едукаторе и омладинске организације - о хитној потреби за интервенцијама које штите младе људе од онлајн узнемиравања. Он служи као алат за заступање, са циљем да утиче на промене политика и промовише најбоље праксе у решавању проблема говора мржње у дигиталним просторима.

Обим и методологија:

Обим овог извештаја обухвата податке прикупљене путем вишеструких методологија усмерених на разумевање искустава младих са говором мржње на мрежи. Коришћене су следеће методе:

Анкета: Свеобухватно истраживање спроведено је међу младима у Србији, усмерено на појединце старости од 15 до 24 године. Циљ истраживања био је прикупљање квантитативних података о њиховим искуствима са говором мржње на платформама друштвених медија. Оно је обухватало питања о учесталости коришћења друштвених медија, врстама коришћених платформи, специфичним сусретима са говором мржње, ефикасности механизма пријављивања и емоционалним утицајима повезаним са овим искуствима. Прикупљени демографски подаци пружили су увид у старост, пол и локацију испитаника, што је помогло да се налази контекстуализују у оквиру шире популације младих.

Фокус групе: Фокус групе су одржане са младим учесницима како би се детаљније истражили њихови запажања и искуства у вези са говором мржње. Ове дискусије су биле структуриране тако да подстакну отворени дијалог о личним искуствима, осећањима према онлајн интеракцијама и перципираној ефикасности тренутних мера против говора мржње. Увиди прикупљени из ових сесија допунили су квантитативне податке из анкете, откривајући нијансиране перспективе о томе како говор мржње утиче на младе у њиховом свакодневном животу.

Дискусије за округлим столом: Ангажовање са кључним заинтересованим странама као што су школски психолози, педагози, представници школских парламената и медијски стручњаци омогућило је вишестрано разумевање начина на који се говор мржње доживљава и решава у образовним окружењима и медијским пејзажима. Ове дискусије су се фокусирале на дефинисање проблема повезаних са говором мржње, размену постојећих пракси за управљање таквим проблемима у школама и медијима и идентификовање области које захтевају побољшање. Сарадничка природа ових дискусија подстакла је свеобухватан приступ разумевању изазова са којима се млади људи суочавају у суочавању са говором мржње.

Истраживање за столом: Ово је подразумевало мапирање случајева говора мржње у различитим медијима и њихову анализу кроз студије случаја. Истраживање је имало за циљ да идентификује обрасце у начину на који се говор мржње извештава у медијима и како он утиче на перцепцију јавности. Испитивањем конкретних случајева извештавања о говору мржње, ово истраживање је пружило контекст за налазе анкете и фокус група, истичући неслагања између пријављених инцидената и свести или реакције јавности.

Коришћењем ових различитих методологија, овај извештај има за циљ да представи холистички поглед на проблем говора мржње међу младима. Комбинација квантитативних и квалитативних података нуди свеобухватно разумевање распрострањености, утицаја и одговора на говор мржње у дигиталним просторима. Овај вишестрани приступ не само да обогаћује анализу, већ и поставља темеље за практичне препоруке засноване на темељној анализи података.

Подаци и анализа

Квантитативни резултати - Анкета:

Демографске информације

Анкета је обухватила одговоре разноврсне групе учесника, претежно старости између 15 и 24 године, од којих се приближно 70% идентификовало као жене. Већина испитаника је била из Ниша, у Србији. Овај демографски профил истиче фокус анкете на искуствима и перспективама младих у вези са онлајн интеракцијама.

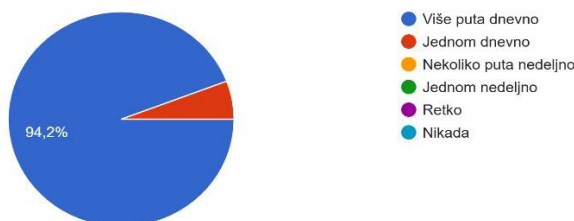
Учесталост коришћења друштвених медија

Више од 80% испитаника је навело да користи друштвене мреже више пута дневно.

Висока учесталост коришћења друштвених медија међу испитаницима сугерише да су ове платформе саставни део њиховог свакодневног живота. Ово стално ангажовање повећава њихову изложеност и позитивним и негативним интеракцијама. С обзиром на распрострањеност говора мржње пријављену у овом истраживању, забрињавајуће је да се млади људи сналазе у овим дигиталним окружењима без адекватне подршке или ресурса за решавање штетног садржаја.

Визуализација:

Koliko često koristite društvene mreže?
52 одговора

Најкоришћеније платформе друштвених медија

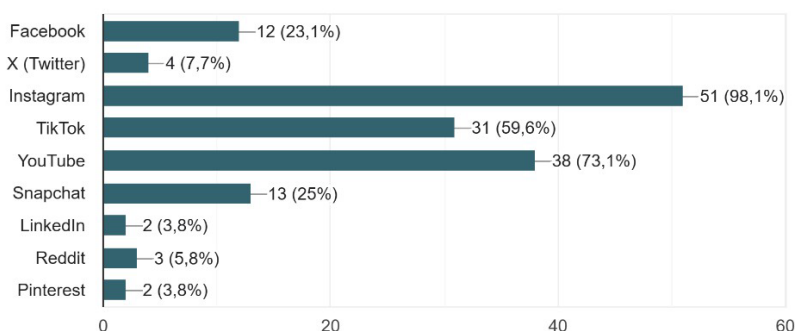
Најчешће помињане платформе биле су Инстаграм (90%), ТикТок (85%), Фејсбук (60%) и Јутјуб (75%).

Инстаграм и ТикТок доминирају друштвеним медијима за ову демографску групу. Ове платформе нису популарне само за забаву, већ служе и као простори где се говор мржње може ширити. Избор платформе наглашава потребу за циљаним интервенцијама за ефикасну борбу против мржње на мрежи.

Визуелизација:

Koje društvene mreže/medije najčešće koristite?

52 одговора

Учесталост сусрета са говором мржње

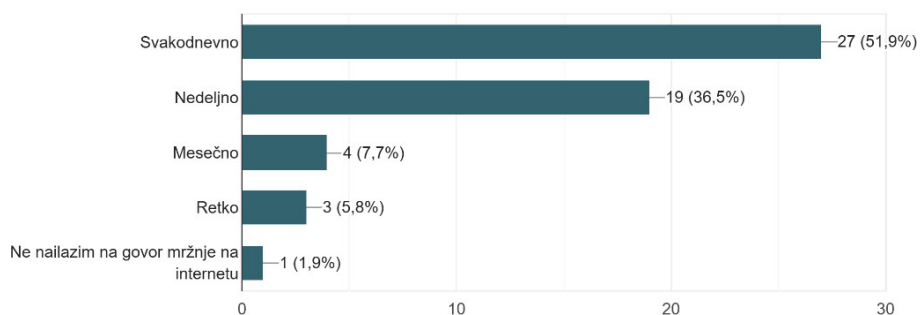
Приближно 60% је изјавило да се свакодневно сусреће са говором мржње, док га је око 30% доживљавало недељно.

Забрињавајућа учесталост са којом испитаници сусрећу са говором мржње указује на значајан проблем у дигиталним просторима. С обзиром да га више од половине доживљава свакодневно, постоји јасан показатељ да је говор мржње свеприсутна брига која утиче на искуства многих младих корисника на мрежи.

Визуелизација:

Koliko često nailazite na govor mržnje na internetu?

52 одговора

Примећени облици говора мржње

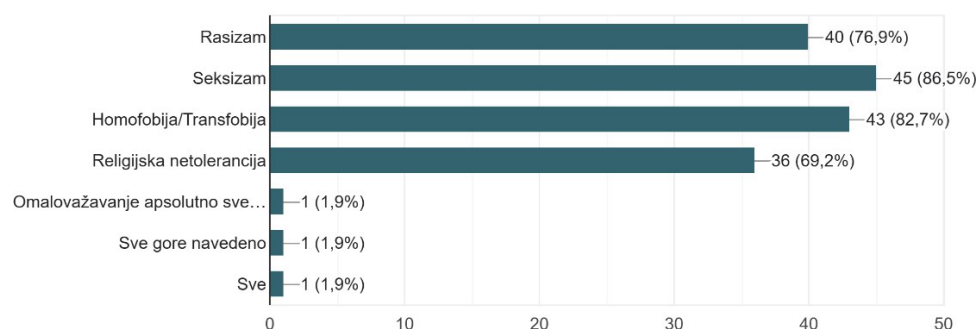
Уобичајени облици су били сексизам (40%), хомофобија/трансфобија (30%) и расизам (50%).

Разноликост облика говора мржње одражава дубоко укоренење друштвене проблеме који се манифестују на мрежи. Распрострањеност сексизма и расизма указује на то да ове теме нису само распрострањене у друштву, већ су и појачане у дигиталним просторима где анонимност може подстаћи негативно понашање.

Визуелизација:

Које облике говора мржње сте увидели на друштвеним мрежама?

52 одговора

Извештавање

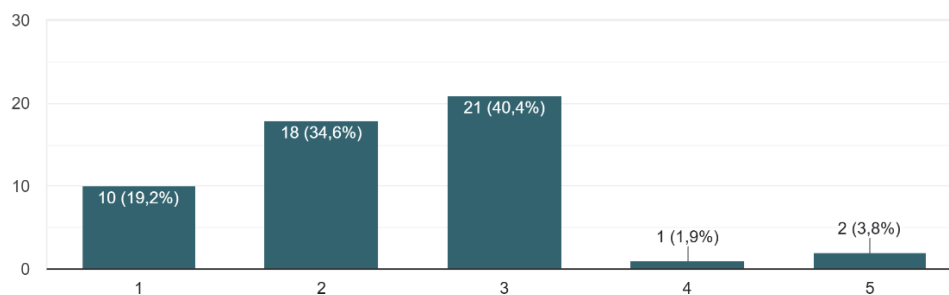
Приближно 70% испитаника сматра да су њихове пријаве игнорисане од стране платформи друштвених медија.

Неефикасност механизма пријављивања доприноси култури у којој се корисници осећају немоћно против говора мржње. Испитаници су изразили фрустрацију због недостатка акција које платформе предузимају када пријаве инциденте, истичући значајан јаз у мерама одговорности које примењују компаније друштвених медија.

Визуелизација:

Како бисте ocenili efikasnost društvenih mreža u rešavanju problema govora mržnje?

52 одговора

Uticaj govora mržnje

Осећања беса или фрустрације приметило је око 50%, док је осећај беспомоћности пријавило око 40%.

Емоционални утицај говора мржње је дубок, а многи испитаници осећају анксиозност или љутњу када се сусретну са таквим садржајем. Овај емоционални намет може довести до ширих импликација по ментално здравље младих корисника који редовно користе ове платформе. Осећања беса или фрустрације приметило је око 50%, док је осећај беспомоћности пријавило око 40%.

Емоционални утицај говора мржње је дубок, а многи испитаници осећају анксиозност или љутњу када се сусретну са таквим садржајем. Овај емоционални намет може довести до ширих импликација по ментално здравље младих корисника који редовно користе ове платформе.

Квалитативни увиди

Квалитативни увиди прикупљени из дискусија фокус група са младим учесницима, као и дискусија за округлим столом са стручњацима, едукаторима и медијским професионалцима, пружају дубље разумевање изазова који окружују говор мржње и медијску писменост међу младима у Србији. Ове дискусије су истакле неколико кључних тема које одражавају тренутни пејзаж дигиталног ангажовања међу младима.

Недостатак разумевања говора мржње

Једно од најистакнутијих запажања из фокус група и стручних дискусија јесте да млади људи често немају јасно разумевање шта представља говор мржње. Многи учесници су изразили збуњеност око граница између слободног изражавања и штетног говора, што указује на потребу за свеобухватним образовањем о овој теми. На пример, учесници фокус група су приметили да се погрдни коментари засновани на физичком изгледу или полу често одбацују као „само шале“, што додатно компликује њихову способност да препознају говор мржње.

Просветни радници су поновили овај став, напомињући да се многи наставници такође муче да адекватно дефинишу говор мржње. Овај недостатак јасноће отежава њихову способност да ефикасно едукују ученике о понашању на мрежи и важности комуникације са поштовањем. Консензус међу стручњацима је био да је побољшана обука за просветне раднике кључна како би се опремили алатима потребним за решавање ових проблема у учионици.

Недостаци медијске писмености

Дискусије су откриле значајан недостатак медијске писмености међу младима. Многи учесници су признали да нису у стању да разликују веродостојне изворе вести од дезинформација или пропаганде. Овај проблем погоршава тренутна медијска ситуација у Србији, која се доживљава као све више ограничена и пристрасна. Као резултат тога, млади људи често немају приступ поузданим информацијама које би им могле помоћи да се снађу у сложеним друштвеним питањима, укључујући говор мржње.

Одговори фокус група указали су на то да се многи млади у великој мери ослањају на друштвене медије за конзумирање вести, што их доводи до сусрета са сензационалистичким садржајем без одговарајућег контекста или критике. Стручњаци су нагласили да овај недостатак медијске писмености није ограничен само на младе; многи едукатори се такође боре са идентификовањем веродостојних извора и разумевањем тактика медијске манипулације. Ова заједничка празнина у знању истиче хитну потребу за циљаним интервенцијама усмереним на побољшање медијске писмености у свим старосним групама.

Слобода медија

Забринутост у вези са слободом медија у Србији била је преовлађујућа у дискусијама. Учесници су истакли да је пад независног новинарства довео до недостатка поузданих извора вести. Млади људи су посебно погођени овим окружењем, јер се у великој мери ослањају на друштвене мреже за конзумирање вести. Недостатак квалитетног новинарства значи да су млади изложени сензационалистичком садржају и говору мржње без одговарајућег контекста или критике.

Ова ситуација ствара окружење у којем дезинформације могу да напредују, што младима чини још тежим да разликују чињенице од фикције. Стручњаци су позвали на иницијативе за промоцију независног новинарства и подстицање критичког размишљања о конзумирању медија међу младима.

Брзе технолошке промене у односу на образовне програме

Још једна критична тачка која је покренута током дискусија био је брзи темпо технолошког напретка у поређењу са споријом еволуцијом формалних образовних програма. Нове дигиталне технологије се развијају брже него што школе могу да прилагоде своје методе наставе или садржај, остављајући ученике неспремним за реалност онлајн ангажовања.

Стручњаци су приметили да, иако би неформални образовни програми могли да попуне ову празнину пружањем релевантних вештина и знања, постоји скептицизам у локалним заједницама у вези са овим иницијативама. Организације цивилног друштва (ОЦД) се често посматрају са сумњом, доживљавају се као страни агенти који покушавају да утичу на младе људе или да им „испере мозак“. Овај скептицизам представља значајну препреку за спровођење ефикасних образовних програма који би могли да оснаже младе неопходним вештинама за

безбедно сналажење у дигиталним просторима.

Потреба за неформалним образовањем

С обзиром на ове изазове, постоји јасна потреба за више могућности неформалног образовања усмерених на дигиталну писменост, критичко размишљање и разумевање говора мржње. Такви програми треба да имају за циљ не само информисање младих људи о овим али и да их активно укључе у дискусије о њиховим искуствима на мрежи. Подстицањем окружења у којем млади могу да деле своје перспективе и уче једни од других, ове иницијативе би могле да помогну у изградњи отпорности на говор мржње и промовишу здравије онлајн интеракције.

Увиди фокус групе

Поред ширих тема наведених горе, из дискусија фокус група произашли су специфични увиди у вези са личним искуствима са говором мржње:

Учесталост сусрета: Многи учесници су пријавили честу изложеност говору мржње на платформама попут Инстаграма и ТикТока. Делили су случајеве где су погрдни коментари били усмерени на појединце на основу њиховог физичког изгледа или родних достигнућа.

Емоционалне реакције: Учесници су изразили осећања беса и беспомоћности када су били сведоци говора мржње усмереног ка другима или њима самима. Један учесник је испричао да се осећао „шокирано“ када је пријавио видео који промовише сексистичке ставове, али није видео да платформа предузима никакве мере.

Конкретни примери: Чланови фокус групе навели су конкретне примере инцидената говора мржње са којима су се сусрели на мрежи:

- Коментари који нападају жене због њиховог изгледа када објаве достигнућа.
 - Расистичке опаске усмерене ка особама из мањинских средина.
 - Хомофобични коментари усмерени ка ЛГБТ+ особама. These examples underscore
- свеприсутна природа говора мржње на интернету и његов утицај на ментално здравље и самопоштовање појединаца.

Закључак:

Квалитативни увиди из фокус група и стручних дискусија наглашавају

хитну потребу за побољшаним образовањем о говору мржње и медијској писмености међу младима у Србији. Решавање ових празнина кроз циљане иницијативе неформалног образовања могло би оснажити младе људе да се ефикасније сналазе у дигиталним пејзажима, истовремено негујући културу поштовања и разумевања на мрежи.

Студије случаја: Детаљни описи конкретних случајева везаних за говор мржње и медијско извештавање¹

Следеће студије случаја истичу конкретне инциденте који илуструју изазове говора мржње, медијске репрезентације и ширих импликација по друштво у Србији. Ови примери показују потребу за побољшаном медијском писменошћу, етичким новинарством и свешћу о говору мржње у различитим контекстима.

1. Случај Абдулаха Шеховића

У значајном инциденту током међународног такмичења у трчању за децу „РТС Крос“, Абдулах Шеховић, бошњачки дечак из Новог Пазара, победио је у трци на 500 метара за прваке. Међутим, почетни медијски извештаји су нетачно навели да није добио медаљу јер је на подијуму било „места само за Србију и децу“. Ова нарација је изазвала негодовање међу корисницима друштвених мрежа који су је доживели као пример етничке дискриминације која је распрострањена у Србији.

Након реакција јавности, Радио-телевизија Србије (РТС) издала је извињење због онога што су назвали „техничком грешком“. Међутим, новинар Милош Панић је касније потврдио да је Абдулах заиста био на подијуму и примао медаљу, што је супротно тврдњама РТС-а. Овај инцидент истиче опасности од дезинформација; разни медији из Србије и Босне и Херцеговине пропагирани су обмањујућу причу без адекватне провере чињеница. Ситуација наглашава критичну потребу за одговорним новинарством које даје приоритет тачности у односу на сензационализам.

Овај случај служи као подсетник на то како дезинформације могу погоршати етничке поделе и допринети друштвеним тензијама. Наглашава важност етичких стандарда у новинарству и улогу медија у неговању инклузивније наратива.

2. Сексизам у српској политици

Узнемирујући инцидент догодио се у Скупштини Србије када је потпредседник Владе Александар Вулин одбио критике посланице опозиције у вези са његовим раскошним начином живота износећи сексистичке опаске о женама. Уместо да се осврне на њену забринутост због његовог скупог аутомобила, он је тривијализирао дискусију изјавом да „нико не би требало да се свађа са женама“, ефикасно свдећи њену критику на питање рода, а не политичке одговорности.

Овај инцидент илуструје како је сексизам уткан у политички дискурс у Србији. Вулинови коментари не само да су поткопали легитимитет положаја посланице, већ су и продубили штетне стереотипе о женама у политици. Након ове размене, други посланици су изнели додатне сексистичке опаске, што додатно илуструје културу у којој се жене омаловажавају уместо да се поштују као озбиљне политичке личности.

Нормализација таквог понашања у политичким аренама одражава шира друштвена питања где су гласови жена маргинализовани. Овај случај истиче хитну потребу за равноправношћу пола.

¹ <https://www.reportingdiversity.org/category/serbia/>

3. Напади на новинаре и активисте

На недавним протестима против рударства литијума у Србији, активисти су се суочили са значајним негативним реакцијама таблоидних медија, који су их означили као „стране плаћенике“ који раде против њихове земље. Ова кампања застрашивања укључивала је не само погрдни језик већ и физичке претње; извештаји указују на вишеструка хапшења и полицијска испитивања усмерена на активисте.

Један посебно забрињавајући случај укључивао је младу активисткињу Милу Пајић, која је означена као „антисрпска активисткиња“ због своје подршке резолуцији о геноциду у Сребреници. Премијерка је поновила ове ставове на друштвеним мрежама, додатно угрожавајући њену безбедност и углед. Такво циљање путем медијских кампања блаћења је уобичајена тактика која се користи за ућуткивање гласова неистомишљеника и застрашивање оних који се залажу за социјалну правду.

Ови инциденти подвлаче пресек између медијске репрезентације и грађанског ангажмана. Они илуструју како штетни наративи могу поткопати демократске процесе и угушити јавни дискурс.

4. Дискурс о акушерском насиљу

У узнемирујућој изјави током јутарње емисије на ТВ Прва, Милица Ђурђевић Стаменковски, министарка за породичну заштиту и демографију Републике Србије, одбацила је сведочења о акушерском насиљу као део „глобалне агенде против порођаја“ у Србији. Њени коментари изазвали су негодовање на интернету и истакли недостатак разумевања озбиљности акушерског насиља са којим се жене суочавају током порођаја.

Иако је касније тврдила да су њене речи погрешно протумачене, овај инцидент одражава како омаловажавајући ставови према искуствима жена могу да продуже системске проблеме у здравству. Накнадно повећање медијског извештавања о акушерском насиљу указује на растућу свест жена о њиховим правима и искуствима у оквиру породилске неге.

Овај случај илуструје потребу да се креатори политике озбиљно и са емпатијом позабаве питањима жена, осигуравајући да се њихови гласови чују и поштују у дискусијама које утичу на њихово здравље и добробит.

5. Лажно представљање у спортским медијима

Извештавање о учешћу Имане Келиф на спортским догађајима показало је раширену трансфобију и сексизам у наративима српских медија. Након њене победе на олимпијском такмичењу, многи медији су је називали „доказаним биолошким мушкарцем“, продубљујући штетне стереотипе о родном идентитету, истовремено поткопавајући њена достигнућа као спортисткиње.

Ово погрешно представљање не само да утиче на Келифов углед, већ доприноси и ширим друштвеним заблудама о трансродним особама. Неуспех медија да исправе дезинформације или се извине због својих нетачности истиче значајан недостатак одговорности у новинарству.

Келифово искуство служи као позив на акцију медијским стручњацима да поштују етичке стандарде који поштују идентитет појединаца, а истовремено промовишу инклузивност у спортском извештавању.

Трендови и обрасци

Анализа одговора из анкете, квалитативни увиди из фокус група и релевантне студије случаја откривају неколико значајних трендова и образаца у вези са говором мржње и медијском репрезентацијом у Србији. Ови налази истичу свеприсутну природу говора мржње, изазове са којима се млади људи суочавају у сналажењу у онлајн простору и шире друштвене импликације ових проблема.

1. Распрострањеност говора мржње

Константан тренд у свим изворима података је висока распрострањеност говора мржње са којим се млади сусрећу на платформама друштвених медија. Анкета је показала да приближно 80% испитаника користи друштвене медије више пута дневно, а многи пријављују свакодневне сусрете са говором мржње. Конкретни примери из дискусија фокус група потврђују овај налаз, јер су учесници делили искуства са погрдним коментарима на основу физичког изгледа, пола и етничке припадности.

Кључна запажања:

- Друштвене мреже као примарна платформа: Инстаграм и ТикТок су се појавили као најчешће навођене платформе за сусрет са говором мржње. Учесници су приметили да ове платформе често појачавају негативне коментаре, посебно усмерене на жене и маргинализоване групе.
- Врсте говора мржње: Резултати анкете су истакли да су сексизам, расизам и хомофобија најчешћи облици говора мржње који су доживљени. Учесници фокус група су посебно поменули случајеве када су жене исмеване због својих достигнућа или изгледа, што одражава дубоко укоренење родне предрасуде.

2. Неефикасни механизми пријављивања

Још један значајан тренд је фрустрација коју млади људи изражавају у вези са неефикасношћу механизма пријављивања на платформама друштвених медија. Анкета је показала да око 70% испитаника сматра да њихове пријаве говора мржње нису реаговане или су резултирале минималним деловањем платформи. Овај осећај је поновљен и у фокус групама

где су учесници описивали осећај беспомоћности када су били сведоци говора мржње.

Кључна запажања:

- Недостатак одговорности: Многи испитаници су изјавили да након пријављивања инцидената говора мржње често нису видели значајне промене

или последице за починиоце. Овај недостатак одговорности доприноси култури у којој је говор мржње нормализован.

- Емоционални нанос: Емоционални утицај сусрета са говором мржње био је дубок међу учесницима, а многи су изразили осећања беса, фрустрације и туге. Овај емоционални нанос може утицати на ментално здравље и опште благостање.

3. Недостаци медијске писмености

Квалитативни подаци открили су забрињавајући тренд у вези са медијском писменошћу међу младима. Многи учесници фокус група признали су да се боре са разликовањем веродостојних извора вести од дезинформација. Овај недостатак медијске писмености погоршава тренутни медијски пејзаж у Србији, који се доживљава као све пристраснији и са недостатком независног новинарства.

Кључна запажања:

- Образовне празнине: И млади људи и просветни радници изразили су потребу за побољшаним образовањем о медијској писмености и вештинама критичког мишљења. Многи наставници су изјавили да се осећају недовољно опремљеним да се баве овим проблемима у учионици.

- Појачавање дезинформација: Студије случаја су истакле случајеве у којима се дезинформације брзо шире путем медија без одговарајуће провере чињеница. Овај тренд не само да дезинформише јавност, већ и одржава штетне наративе који могу довести до повећаних друштвених тензија.

4. Интерсекционалност говора мржње

Подаци указују на то да се говор мржње често пресеца са другим облицима дискриминације, укључујући сексизам и хомофобију. На пример, студије случаја које укључују политички дискурс откриле су како су жене у политици често изложене сексистичким примедбама које поткопавају њихов кредибилитет и ауторитет.

Кључна запажања:

- Политички дискурс: Инциденти у које је умешан потпредседник владе Александар Вулин показују како политичка реторика може да одржава сексизам и хомофобију у јавном дискурсу. Такво понашање не само да утиче на појединачне политичаре, већ и одражава шире друштвене ставове према женама и маргинализованим групама.

- Друштвене импликације: Нормализација такве реторике у политичким аренама може имати далекосежне импликације по родну равноправност и заступљеност у Србији. Када политичке личности користе дискриминаторски језик без одговорности, то појачава штетне стереотипе и умањује легитимитет маргинализованих гласова.

5. Потреба за неформалним образовањем

Тема која се понавља и у квалитативним увидима и у студијама случаја је хитна потреба за иницијативама неформалног образовања усмереним на побољшање дигиталне писмености, критичког размишљања и разумевања говора мржње међу младима.

Кључна запажања:

- Скептицизам заједнице: Иако међу стручњацима постоји признање потребе за програмима неформалног образовања, у локалним заједницама и даље постоји скептицизам према организацијама цивилног друштва (ОЦД) које воде ове иницијативе. ОЦД се често доживљавају као страни агенти који покушавају

негативно да утичу на младе.

- Оснаживање кроз образовање: Спровођење програма неформалног образовања усмерених на ова питања могло би оснажити младе људе да се ефикасније сналазе у дигиталним просторима, истовремено промовишући поштовање на мрежи.

Закључак

Анализа трендова и образаца из одговора на анкету, квалитативних података и студија случаја наглашава хитну потребу за свеобухватним интервенцијама за решавање проблема говора мржње међу младима у Србији. Резултати истичу важност побољшања медијске писмености, унапређења механизма пријављивања на платформама друштвених медија, неговања политичког дискурса пуног поштовања и спровођења ефикасних програма неформалног образовања. Заједничким решавањем ових изазова, заинтересоване стране могу радити на стварању безбеднијег и инклузивнијег дигиталног окружења за младе људе у Србији.

Утицај и резултати

Утицај на циљне групе

Очекује се да ће пројекат LIFE - Безбедан живот у дигиталном свету значајно утицати на своју примарну публику, посебно на младе људе, едукаторе и организације цивилног друштва (ОЦД) у Србији. Циљ пројекта је да се повећа свест и отпорност на говор мржње међу младима, а очекивани резултати укључују:

- Повећана свест: Млади учесници ће пријавити повећану свест о говору мржње и његовим импликацијама. Образовне иницијативе ће им помоћи да препознају штетно понашање на мрежи, што ће довести до информисанијих дискусија међу вршњацима о поштовању комуникације.
- Оснаживање: Фокус групе ће открити да се учесници осећају оснажено да се јавно изјасне против говора мржње након учешћа у пројектним активностима. Од многих младих се очекује да активно пријављују инциденте говора мржње на платформама друштвених медија, осећајући се спремнијим да се позабаве овим проблемима.
- Укључивање заједнице: Пројекат ће подстаћи веће ангажовање заједнице међу омладинским организацијама и локалним заинтересованим странама. Организовањем округлих столова са едукаторима и медијским стручњацима, пројекат ће створити окружење за сарадњу у којем учесници могу да деле најбоље праксе за решавање проблема говора мржње.
- Побољшана медијска писменост: Доћи ће до приметног побољшања медијске писмености међу учесницима. Очекује се да ће се многи осећати способнијим да разликују веродостојне изворе вести од дезинформација, што је кључно у борби против ширења говора мржње.

Интервенције и сарадња са националним институцијама за људска права (НИЉП)

Развијен је детаљан план сарадње са националним институцијама за људска права (НИЉП) и другим заинтересованим странама, а разматране су следеће области интервенције и методе:

- Образовне радионице: организација радионица усмерених на медијску писменост, дигитално грађанство и препознавање говора мржње. Ове радионице ће бити намењене и младима и едукаторима, пружајући практичне алате за одговорно сналажење у онлајн просторима.
- Заступање политика: Сарадња са НИЉП ће омогућити пројекту да се залаже за јаче политике у вези са говором мржње на мрежи. Представљањем налаза из анкета и квалитативних истраживања, пројекат има за циљ да утиче на креаторе политика да спроведу снажнију заштиту за рањиве групе.
- Развој ресурса: Пројекат ће резултирати образовним ресурсима, укључујући водиче о препознавању говора мржње и стратегије за његово ефикасно пријављивање. Ови ресурси ће бити дистрибуирани школама и омладинским

организацијама како би се олакшало континуирано образовање.

- Партнерства са медијима: Сарадња са локалним медијима ће помоћи у подизању свести о важности етичких стандарда извештавања. Пројекат ће укључити новинаре у дискусије о њиховој улози у борби против говора мржње кроз одговорне новинарске праксе.

3. Повратне информације и препоруке

Очекује се да ће повратне информације од учесника, заинтересованих страна и партнера бити изузетно позитивне, истичући ефикасност пројекта у подизању свести и неговању дијалога о говору мржње:

- Сведочанства учесника:

- „Пре ове радионице, нисам схватао колико често се сусрећем са говором мржње на мрежи. Сада се осећам оснажено да се супротставим томе.“ - Учесник фокус групе.

- „Дискусија коју смо водили отворила ми је очи о утицају мојих речи на мрежи. Желим да будем део решења.“ - Млади учесник.

- „Научио сам како да боље препознам дезинформације. Важно је да ми, млади, знамо шта је стварно.“ - Учесник фокус групе.

- „Раније сам мислио да пријављивање говора мржње неће направити разлику, али сада видим да је свака акција важна.“ - Учесник радионице.

- „Овај пројекат ми је помогао да схватим да нисам сам у суочавању са овим проблемима; можемо се међусобно подржавати.“ - Учесник фокус групе.

- Повратне информације заинтересованих страна:

- „Сарадња са омладинским организацијама је била непроцењива. Сада смо боље опремљени да се позабавимо овим проблемима у нашим заједницама.“ - Представник локалне невладине организације.

- „Овај пројекат нам је отворио очи за стварност говора мржње на мрежи и његов утицај на младе. Потребно нам је више оваквих иницијатива.“ - Учесник округлог стола.

- „Сарадња са младима нам је показала колико је важно слушати њихова искуства приликом развоја стратегија против говора мржње.“ - Едукатор учествовао у обукама.

4. Препоруке

На основу налаза и искустава прикупљених током текуће године, предлаже се неколико препорука за будуће акције:

1. Проширити образовне иницијативе: Повећати учесталост и досег образовних радионица усмерених на медијску писменост и дигитално грађанство, како за младе, тако и за едукаторе. Ово би могло да укључи онлајн модуле како би се досегла шира публике.

2. Јачати партнерства са националним институцијама за људска права: Наставити сарадњу са националним институцијама за људска права како би се залагали за јаче законске оквире против говора мржње на мрежи. Заједничке иницијативе би могле да укључују јавне кампање које промовишу свест о правима везаним за онлајн изражавање.

3. Развити свеобухватне алате за извештавање: Креирати алате или апликације једноставне за коришћење које омогућавају појединцима да лако пријављују инциденте говора мржње на различитим платформама. Ово би могло да побољша одговорност компанија друштвених медија.

4. Подстицати дијалоге у заједници: Организовати дијалоге у заједници који окупљају младе, едукаторе, родитеље и локалне лидере како би разговарали о искуствима са говором мржње и заједнички разматрали решења.

5. Пратити медијске праксе: Успоставити механизам за праћење који процењује како локални медији извештавају о питањима везаним за говор мржње, осигуравајући поштовање етичких новинарских стандарда.

6. Промовисање позитивних онлајн кампања: Подстицање кампања које воде млади, а које промовишу позитивне наративе на мрежи као контранаративе говору мржње, подстичући инклузивну дигиталну културу.

Ови резултати илуструју посвећеност пројекта LIFE решавању проблема говора мржње међу младима, уз истовремено неговање културе поштовања и разумевања у дигиталним просторима. Наставком ових напора и применом препоручених стратегија, заинтересоване стране могу радити на стварању безбеднијих онлајн окружења за све кориснике у Србији.